

Saluut

Sander de Hosson

'Die onomkeerbaarheid zorgt ook voor het besef dat alle ooit door de persoon gesproken woorden ineens altijd herinneringen zullen zijn.'

(© Foto: Shutterstock)

Aan het eind van het leven van een patiënt rest een arts nog een laatste lichamelijk onderzoek. Het schouwen van een overleden lichaam is een plechtig moment van rust die wederkeert in een kamer vol verdriet. Ik geloof dat het voor een arts onmogelijk is emotioneel neutraal te zijn. Dit besepte ik vanochtend toen de dood daar ineens weer was. Ik weet dat hij onlosmakelijk bij mijn vak hoort en het is ook beslist waar dat hij went, maar toch zal de dood mij altijd raken. Wellicht ben ik mij bewuster van dit gevoel doordat de dood zich nog niet eens zo heel lang geleden binnendrong in mijn persoonlijk leven. De waanzin die vaak uitgeputte familieleden rond een sterfbed ervaren, herken ik maar al te goed.

Meestal is er aan de dood helemaal niks moois. Ik bejubel kwaliteit van sterven. De waarde van fatsoenlijk sterven is onmogelijk te onderschatten. Toch vullen mijn gedachten zich met verachting op het daadwerkelijke moment van overlijden. Ik denk dat dit vooral komt door de fysieke ontmoeting met onomkeerbaarheid. En - ook al is het een cliché - het is een bizarre ervaring als een gestorven persoon écht niets meer terugzegt. Hoe hard je als familie ook vraagt of huilt of wil schudden. De ogen spreken niet meer. De mond beweegt niet. Het blijft stil. Die onomkeerbaarheid zorgt ook voor het besef dat alle ooit door de persoon gesproken woorden ineens altijd herinneringen zullen zijn. Ze kunnen niet meer herhaald

worden. Het is een vreemde realisatie dat een welbekend stemgeluid nooit meer direct te horen is en zich al helemaal nooit meer tot je zal richten. Ik ervaarde dit des te meer toen ik afscheid nam van mijn moeder. Dat alles in je hartverscheurend vraagt om nog even te praten.

Aan de arts rest de taak om bij overlijden de dood vast te stellen. Het is een medische handeling, maar tegelijkertijd een ritueel. De arts luistert naar een hart, dat niet meer klopt. En vervolgens kijkt hij in pupillen die niet meer vernauwen als hij met een lampje schijnt. Het ontbreken van deze reflexen is de noodzakelijke bevestiging dat het lichaam zijn leven verloren heeft.

Los van de medische noodzaak om dit werk nauwkeurig te doen, is er nog een reden om rust en tijd te nemen. De lichaamsschouw is een intiem moment. Een afscheid tussen de mens die voor je ligt en jou als arts. Afscheid van een mens met wie je vaak langere tijd heftige momenten gedeeld hebt. Het is geen haastklus. Integendeel. Het raffelen van dit laatste onderzoek is een absolute kunstfout. Ook al is de spoed, de telefoon of al ons dataverkeer nog zo druk. Andere patiënten zullen op je wachten. Ook in de laatste momenten van een ziekenhuisopname verdienen patiënt en zijn familie een respectvolle gang van zaken, waar uitgebreide ruimte is voor vragen en het dóórspreken van belangrijke

zaken zoals een eventuele obductie of donatie.

De dood is altijd een heftige gebeurtenis voor alle betrokkenen, ook al was hij misschien nog zo gewenst. Ook voor een zorgverlener is het goed om binnen alle medische razernij van tegenwoordig tot volledige stilstand te komen. Het gaat dan niet alleen om de familie die zal toekijken. Niet alleen het uitvoeren van een gedegen onderzoek is belangrijk. Nee, het gaat om veel meer. Hier draait het ook om jezelf. Het schouwen van het lichaam is meer dan een medisch onderzoek. Het is een afscheid. Een medisch saluut.

Sander de Hosson is longarts in het Wilhelmina Ziekenhuis Assen. Zijn specialisaties zijn longkanker en palliatieve zorg. Zijn veel gelezen columns verschijnen gebundeld in *Slotcouplet* maart 2018 bij de Arbeiderspers

En toch

En toch kom je steeds weer iemand tegen die je opbeurt en zegent op je pad naar recht en goedheid.

En toch zijn zij er die je iets van hun kracht sturen om te bestaan in je zwakte, doofheid, angst.

En toch is de wereld van liefde ontstaan en toch zal de wereld van liefde blijven, zo moet het wel zijn.

En toch blijf ik geloven in de ander, weet ik de zwakte van mijn belagers, weet ik hun menszijn als het mijne.

Ine Verhoeven

